

Eltűnt olvasók nyomában...

Ahogy az év elején az újonnan beiratkozott olvasókat, a régi ismerősöket a könyvtáros örömeiben alig győzi újra nyilvántartásba venni, oly szomorúan néz a *tavalyról maradt üres személyi lapok* garmadájára: hová lettek ezek az olvasói lettek volna, el lehetett volna érni a tíz év előtti eredményt: ugyanis akkor ez a hirtelen fejlődött kis falusi könyvtár első lett a Fejér megyei könyvtárak versenyében.

De hol vagyunk már ettől! A megváltozott kulturális körülmények, az olvasók életformája, a közöny vagy a könyvtáros az oka a lemaradásnak? Így tőpreng a könyvtáros azon, hogy az olvasók húsz százaléka miért nem iratkozott be újra. Pontosán: az 1971. évi 499 olvasóból 99 miért nem kereste fel újra a könyvtárt? Tehát minden ötödik olvasó elmaradt. Nem vigasztaló, hogy ezek helyébe új olvasók léptek majdnem azonos számban; meg kellett volna tartani az elmaradókat is!

Hogy megtudjam, vádolnom kell-e vagy felmentenem magamat, elhatároztam, hogy egyenként végignézem a személyi lapokat, s kikutatom: ki miért maradt el a könyvtárból. Rossz érzés volt látni: akadt, aki még olvasójegyet sem vitte magával.

Természetes, hogy az oknyomozás városi könyvtárban így lehetetlen. Csak falun lehetséges, ahol szinte lélekközösségben él a könyvtáros a község dolgozóival, különösen, ha már évtizedeket eltöltött közöttük. Nem volt hát nehéz megoldani a 99 olvasó elmaradásának rejtélyét, hiszen többségüket tanftottam is.

Az elmaradások okai

A 168 általános iskolás olvasó közül tizenhárom nem iratkozott be újra (az iskolai tanulók létszáma 400), de ezek számát újabb jelentkezők fölösen pótolták, s talán vigasztaló, hogy túlnyomó többségük alsótagozatos. Néhálynak a személyi lapja már 7—10 éves. Tulajdonosuk mosolyogva tiltakozik a kicserélés ellen: hadd lássák, hogy ő milyen régi olvasó. (Mikor végül mégis újjal kell pótolni személyi lapját, elteszi emlékül azzal a kéréssel, hogy az újonnan felfektetett lapon is az első beiratkozás keltezése legyen.)

Kilencen csak addig olvastak, amíg iskolába jártak, később semmiféle módon

nem lehetett őket könyvtárba csábítani. Szomorú, hogy legtöbbjüket *szüleik riasztották el* a művelődéstől: „kenyerkereső vagy már, minek neked a könyv!”

Öt iparitanulónak nyoma veszett, négy szakmunkássá lett, így már nincs szüksége kötelező olvasmányra, más könyvet pedig nem óhajt. Ezzel szemben a 31 középiskolai tanuló száma évek óta nem csökken, mindnyájan olvasói a könyvtárnak.

A városba bejárók közül hatan mentek olyan új állásba, amelynek időbeosztása miatt alig jutna alkalmuk az olvasásra. Pedig az ilyen olvasók miatt tartom nyitva a könyvtárt vasárnap délelőtt.

Házasság „miatt” öten maradtak el a könyvtárból. Ha férfi volt az olvasó, egykét év múlva általában viszontlátom a könyvtárban, de a feleséget csak akkor, ha gyermeke már óvodás. Vagy még aztán sem.

Csak egy évig volt olvasója a könyvtárnak öt felnőtt, harman közülük tv-készüléket vettek. (Ezeknél többen vannak, akik a tv műsorára panaszkodva beiratkoznak!) Nagyon magas a száma (12) azoknak a főleg öreg olvasóknak, akiknek már nem visz könyvet gyermekük vagy unokájuk, mert az utóbbiak új életformája ezt lehetetlenné teszi. Sajnos, nagyon ritkán tudtam ezeken az öregeken mások által segíteni.

Négy olyan olvasó akadt, aki beszélgetésünk hatására beiratkozott, néhány könyvet el is vitt, aztán végleg elmaradt. Pedig ezeknek magam szoktam könyvet válogatni.

Bármilyen mosolyra készítő, de tény, hogy három ifjú azért hagyta ott a könyvtárt, mert szerelmes lett. Pedig egyik közülük a *Kell a jó könyv* olvasómozgalom esélyes pályázójaként indult. Három nyugdíjas olvasó betegeskedni kezdett, s többé nem jött a könyvtárba. Egyiknek a látása teljesen megromlott. Nehéz fizikai munkával járó új állást vállalt három olvasó: az esti fáradtság nem engedi meg nekik az olvasást. Két ifjú katonai bevonulásakor elbúcsúzott a könyvtártól. Három leány — 16—17 évesek — személyi okok miatt hagyta ott a könyvtárt. Két nőolvasó esetében a szülés, egy másik olvasónál pedig súlyos családi probléma szakította meg a könyvtári tagságot. A városba két olvasó költözött el. Ugyanennyi került főiskolára. Három

kisdiák szepege kérte „kiiratkozását”, mert szülei *a várható jobb tanulás érdekében nem engedik* többé könyvtárba őket.

De felmerültek különleges okok is, amelyek miatt némelyik olvasó nem óhajt újra beiratkozni. Két asszonyka levelező úton értekezett: nincs többé szüksége a kötelező olvasmányokra, hát feléje sem néz a könyvtárnak. Két értelmiségi olvasót munkakörében *előléptettek*, s ettől kezdve nem látta őket a könyvtár. Még ennél is érdekesebb — vagy jellemzőbb? — két másik értelmiségi távolmaradása: mindkettő azért nézett be évente néhányzor a könyvtárba, mert úgy érezte, hogy *hivatali állása ezt megköveteli*, esetleg a fölöttesei jó néven veszik. Az egyik rájött, hogy a könyvtárban való „megjelenését” nem kéri tőle senki számon, ettől kezdve elmaradt. A másik nyugdíjba

ment: tőle aztán senki nem követelheti a könyvtárba járást!

Nem sikerült kideríteni a könyvtártól való elmaradását öt olvasónak.

Úgy gondolom, nincsen híja a 99 be nem iratkozott olvasónak. Bármelyikük könyvtárból való elmaradása mögött az említett indokok egyike rejlik. Azt hiszem, *tanulságos elemzés volt!*

Amikor a tanács még nem küszködött munkaerőhiánnyal, az elmaradt olvasóknak sokszorosított felszólításokat hordtak szét a hivatalsegédék — eredménytelenül. Vigasztaló, hogy évről évre nő a 15—19 éves olvasók száma; arányuk legutóbb az olvasók 25 százaléka volt. S ők majdnem annyi könyvet kölcsönöznek, mint az összes többi olvasó. Főlösképpen hát a könyvtárosnak elkeserednie!

Tanka János
községi könyvtáros, Aba (Fejér m.)

a könyvtárak történetéből

„Falukönyvtárak” szervezése Vas megyében

Az 1972-ben húszéves tanácsi könyvtárak szervezéséről, létrejöttéről és működéséről aránylag sokat tudunk. Nem így az előzményekről, a felszabadulást követő hónapok és évek könyvtári törekvéseiről. Az 1945—48 közötti időszakkal eddig keveset foglalkoztunk. Mivel a két világháború közti évtizedek közkönyvtárügye is ismert, a folyamatosság megteremtése, a hiányzó láncszem beillesztése időszerű feladat.

A közvetlenül a felszabadulás utáni államhatalmi gépezetben is a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumnak, a törvényhatóságoknál pedig az alispáni, illetve a polgármesteri hivatal *iskolánkívüli népművelési bizottságának*, majd pedig *szabadművelődési tanácsának* hatáskörében volt a közkönyvtárügy irányítása, gondozása.

Az természetes, hogy a háború gyötrelmeitől megszabadult ország legfőbb gondja az élet, a termelés megindítása, a romok eltakarítása, az újjáépítés elkezdése volt. A politikai csatározások is vontak el figyelmet, kötöttek le energiákat, de mindezek ellenére a szellemi újjáépítés, a kulturális élet, ezen belül a könyvtárügy fejlesztése is foglalkoztatta az illetékeseket.

A Vas megyei Iskolánkívüli Népművelési Bizottság 1945 szeptember 11-én készítette el 1944/45. évi jelentését. A Rhosóczy Rezső tanfelügyelő és Réffy Antal népművelési titkár által aláírt beszámoló fontos tényeket és adatokat rögzít:

„A népkönyvtárak nagy része megsemmisült. A könyvtárak helyzetéről szóló jelentések alapján a vármegye területén megsemmisült 266, maradt 154 könyvtár, elveszett 43 772, maradt 17 984 könyv. Az elmúlt tanévben a könyvek forgalma csekély volt. 4868 olvasó a tanévben kivett 11 992 kötetet.”

A forgalom alakulását magyarázó szövegből megtudjuk, hogy a könyvtárhelyiségek többségét lefoglalták, a könyvtárak kezelőit katonai szolgálatra hívták be, így nem volt mód és alkalom a könyvtárak működtetésére.

A vasi könyvtárak háborús kára igen jelentékeny volt. Hetven százalékos pusztulásuk még akkor is nagy, ha figyelembe vesszük, hogy Szombathely kivételével 80—120 kötetet tett ki átlagosan egy-egy könyvtár könyvvállománya, így teljes megsemmisülésük könnyen bekövetkezhetett. Egyébként a szombathelyi közkönyvtárt ért háborús kár is meghaladta a 2000 kötetet.

Vas megye alispánjának október 10-én kelt „Útmutatások, irányelvek az iskolánkívüli népművelési tevékenység megszervezéséhez” című részletes eligazításában foglalkozott a könyvtárüggyel is; Helytelenítette az általános helyzetet, s kifogásolta, hogy sok helyütt alkalmatlan a könyvtár kezelője, így aztán „nincsenek leltárkönyvek, nem vezetik a kölcsönzési jegyzékeket s nem tartanak rendszeres könyvtári órákat”.